

УДК 658.152

DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V28\(2021\)-05](https://doi.org/10.31521/modecon.V28(2021)-05)

Буряк А. В., кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів, Національний університет біоресурсів і природокористування України, м. Київ, Україна

ORCID: 0000-0003-0886-317

e-mail: alina.v.bu@online.ua

Бойко С. В., кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів, Національний університет харчових технологій, м. Київ, Україна

ORCID: 0000-0002-1333-0397

e-mail: svitlanaboyko@ukr.net

Дем'яненко І. В., кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів, Національний університет харчових технологій, м. Київ, Україна

ORCID: 0000-0003-3294-9811

e-mail: i.demyanenko@ukr.net

Дисконтування дебіторської заборгованості у системі фінансового менеджменту підприємства

Анотація. У статті досліджено зміни чинного законодавства, що актуалізували необхідність дисконтування дебіторської заборгованості та реформування системи фінансового менеджменту підприємства. Визначено необхідність внесення змін у систему фінансового менеджменту підприємства у частині розширення завдань щодо управління активами, фінансовими ризиками, формуванням прибутку та податкових різниць, фінансового планування та прогнозування.

Дисконтування дебіторської заборгованості у системі фінансового менеджменту підприємства запропоновано розглядати як цілісну систему, яка ґрунтується на принципах фінансового менеджменту та призначена для організації взаємодії об'єктів і суб'єктів дисконтування дебіторської заборгованості. Дисконтування дебіторської заборгованості у системі фінансового менеджменту підприємства запропоновано розглядати як сукупність восьми логічно послідовних етапів. Проведено дослідження підходів до визначення ставки дисконтування дебіторської заборгованості та узагальнено статистичні дані щодо варіювання ставки дисконтування у 2019-2020 роках.

Ключові слова: дисконтування; ставка дисконтування; дебіторська заборгованість; фінансовий менеджмент; теперішня вартість.

Buriak Alina, PhD in Economics, Associate Professor of Finance Department, National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine

Boiko Svitlana, PhD in Economics, Associate Professor of Finance Department, National University of Food Technologies, Kyiv, Ukraine

Demianenko Inna, PhD in Economics, Associate Professor of Finance Department, National University of Food Technologies

Discounting of Receivables in the System of Financial Management of the Enterprise

Abstract. Introduction. The transformation of the financial management of the enterprise takes place not only under the influence of scientific research and progressive experience, as well as changes in current tax, currency and investment legislation. The change in financial management was influenced by the Order of the Ministry of Finance of Ukraine dated September 16, 2019 № 379, which approved the need to determine the present value of long-term receivables.

Purpose. The purpose of the article is to summarize the provisions of current legislation on discounting receivables and to develop of directions of reforming the financial management of the enterprise in terms of the introduction of mandatory discounting of receivables.

Results. The study of discounting receivables in the financial management system of the enterprise involves understanding the discounting of receivables as a process of reducing future cash flows to present value in the context of managing the formation, distribution and use of financial resources and optimize cash flow. The structural and logical scheme of discounting of receivables in the system of financial management of the enterprise is offered. The approaches to determining the discount rate of receivables on the basis of generalization of recommendations of the State Fiscal Service of Ukraine and the Ministry of Finance of Ukraine are generalized.

Recommendation letters and news reports of state financial institutions offer a choice of discount rate that provides legitimate company to vary the size of losses from cost reduction and vary the size of the tax difference in determining tax liabilities in calculating income tax

¹Стаття надійшла до редакції: 25.07.2021

Received: 25 July 2021

An example of choosing the discount rate for receivables for PrJSC "Myronivsky Plant for Manufacturing Groats and Feeds" in 2019-2020 is given..

Conclusions. *Discounting of receivables in the financial management system of the enterprise is proposed to be considered as a holistic system, which is based on the principles of financial management and is designed to organize the interaction of objects and subjects of discounting receivables. Discounting of receivables in the financial management system of the enterprise is proposed to be considered as a set of eight stages.*

Keywords: *discounting; discount rate; receivables; financial management; present value.*

JEL Classification: G32.

Постановка проблеми. Успішну реалізацію фінансового менеджменту та забезпечення ефективності діяльності підприємства доцільно здійснювати на основі концептуальних положень фінансового менеджменту, прогресивного досвіду та практики фінансового менеджменту вітчизняних та іноземних підприємств. Трансформація фінансового менеджменту підприємства постійно відбувається не лише під впливом наукових досліджень і розробок, прогресивного досвіду, а також зміни чинного законодавства: податкового, валютного, інвестиційного тощо. До змін у чинному законодавстві, що мають вплив на формування та реалізацію фінансового менеджменту підприємства, слід віднести Наказ Міністерства фінансів України «Про затвердження Змін до деяких нормативно-правових актів Міністерства фінансів України з бухгалтерського обліку» від 16.09.2019 р. № 379 [1], яким було законодавчо затверджено необхідність визначення теперішньої вартості довгострокової дебіторської заборгованості. Таким чином, зміни чинного законодавства щодо дисконтування довгострокової дебіторської заборгованості стали основою для внесення змін у систему фінансового менеджменту підприємства у частині розширення завдань щодо управління активами, фінансовими ризиками, формуванням прибутку та податкових різниць, фінансового планування та прогнозування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У фаховій вітчизняній літературі наведено дослідження окремих аспектів дисконтування дебіторської заборгованості: автори В. С. Лень та В. В. Гливенко розглядали облікові та податкові аспекти [2]; Т. Г. Турпак, Н. В. Бойко, І. О. Карлова, В. В. Масалітіна – облікові та аналітичні аспекти [3]; Т. В. Кравчук та А. В. Височина – методи

розрахунку ставки дисконтування [4]; І. М. Трало – методи оцінки довгострокової дебіторської заборгованості та алгоритм застосування ставки дисконтування довгострокової дебіторської заборгованості [5] тощо. Разом із тим, бракує наукових досліджень, що визначають необхідність внесення змін до чинної системи фінансового менеджменту підприємства через реформування практики, що діє, та законодавчого забезпечення дисконтування дебіторської заборгованості.

Формулювання цілей дослідження. Метою статті є узагальнення положень чинного законодавства щодо дисконтування дебіторської заборгованості та розроблення напрямів реформування фінансового менеджменту підприємства у частині запровадження обов'язкового дисконтування дебіторської заборгованості.

Виклад основного матеріалу дослідження. Дослідження дисконтування дебіторської заборгованості у системі фінансового менеджменту підприємства передбачає розуміння дисконтування дебіторської заборгованості як процесу приведення майбутніх грошових потоків до теперішньої вартості в контексті управління формуванням, розподілом і використанням фінансових ресурсів суб'єкта господарювання та оптимізації обороту його грошових коштів.

Дисконтування дебіторської заборгованості у системі фінансового менеджменту підприємства – це цілісна система управління фінансами підприємства, яка ґрунтується на принципах фінансового менеджменту і призначена для організації взаємодії об'єктів і суб'єктів дисконтування дебіторської заборгованості.

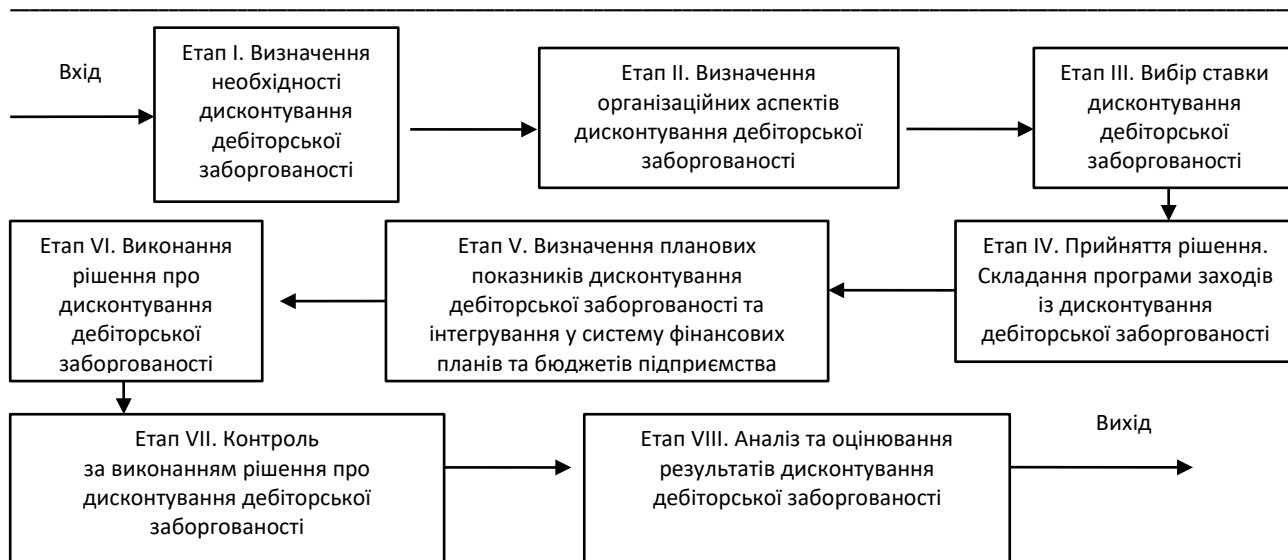

Рисунок 1 – Структурно-логічна схема дисконтування дебіторської заборгованості у системі фінансового менеджменту підприємства

Джерело: розробка авторів

Структурно-логічна схема дисконтування дебіторської заборгованості у системі фінансового менеджменту підприємства (рис. 1) передбачає логічну послідовність дій, які притаманні організації фінансового менеджменту: «планування, прогнозування, регулювання, координація, стимулювання, контроль та аналіз» [6, С. 11].

Отже, дисконтування дебіторської заборгованості у системі фінансового менеджменту підприємства розв'язує завдання фінансового управління діяльністю підприємства – від постановки фінансових цілей до прийняття рішень, організації й контролю за їх виконанням та оцінювання результатів фінансової діяльності.

Логічна послідовність дисконтування дебіторської заборгованості у системі фінансового менеджменту підприємства передбачає реалізацію восьми етапів, зазначених на рисунку 1, проте найбільш дискусійними вважаємо перші три етапи.

Перший етап передбачає визначення необхідності дисконтування дебіторської заборгованості у результаті зіставлення наявної у підприємства дебіторської заборгованості та положень чинного законодавства.

П(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість» регламентує необхідність дисконтування підприємствами, які складають фінансову звітність за П(С)БО, довгострокової дебіторської заборгованості, тобто «дебіторської заборгованості, яка не виникає в ході нормального операційного циклу та буде погашена після дванадцяти місяців з дати балансу» [7]. Таким чином, наявність у підприємства довгострокової дебіторської заборгованості робить необхідним її дисконтування.

Другий етап передбачає визначення організаційних аспектів дисконтування дебіторської заборгованості, а саме: внесення змін у посадові інструкції фахівців фінансового відділу, фінансового менеджера та інших осіб, коло професійних обов'язків яких передбачає фінансове планування, прогнозування тощо; зміну форм фінансових планів, бюджетів, інших фінансових документів; зміну інформаційних потоків фінансової інформації на підприємстві.

Третій етап передбачає вибір ставки дисконтування дебіторської заборгованості, що залишається дискусійним питанням фінансової теорії та практики. Так, Т. В. Кравчук та А. В. Височина рекомендують для дисконтування дебіторської заборгованості використання методу середньозваженої вартості капіталу, модель Гордона (для компаній, які ведуть позабіржову діяльність) та використання депозитної відсоткової ставки для простих господарських операцій і для суб'єктів господарювання, які не є акціонерними товариствами [4, С. 261]. О. О. Терещенко вважає, що «ставку дисконтування слід розраховувати за алгоритмом середньозваженої вартості капіталу з урахуванням податкового мультиплікатора (WACCs)» [8, С. 89].

Турпак Т. Г., Бойко Н. В., Карлова І. О., Масалітіна В. В. відмічають відсутність регламентування порядку вибору або обчислення ставки дисконтування довгострокової дебіторської заборгованості, що слід вважати недоліком чинного нормативно-правового забезпечення процесу дисконтування довгострокової дебіторської заборгованості [3]. Водночас державні фінансові органи оприлюднили рекомендаційні листи та інформаційні повідомлення щодо вибору ставки дисконтування дебіторської заборгованості.

У листі Державної фіскальної служби від 18 червня 2018 р. [9] для вибору ставки дисконтування рекомендовано керуватися положеннями п. 10 П(С)БО 12 «Фінансові інвестиції» [10] та акцентовано увагу на середній річній обліковій ставці рефінансування НБУ, що підтверджується її наявністю у формулах. У інформаційному повідомленні Міністерства фінансів України «Щодо ставки дисконтування довгострокової дебіторської

заборгованості та довгострокових зобов'язань» [11] визначено складові ставки дисконтування: винагорода, яку отримав би кредитор, якби надав у користування на певний строк певну суму коштів (відсоткова ставка на позикові кошти); ризик, який враховує кредитор у разі неповернення позиченої суми (відсоткова ставка кредитного ризику); очікувана процентна ставка інфляції (рис. 2).

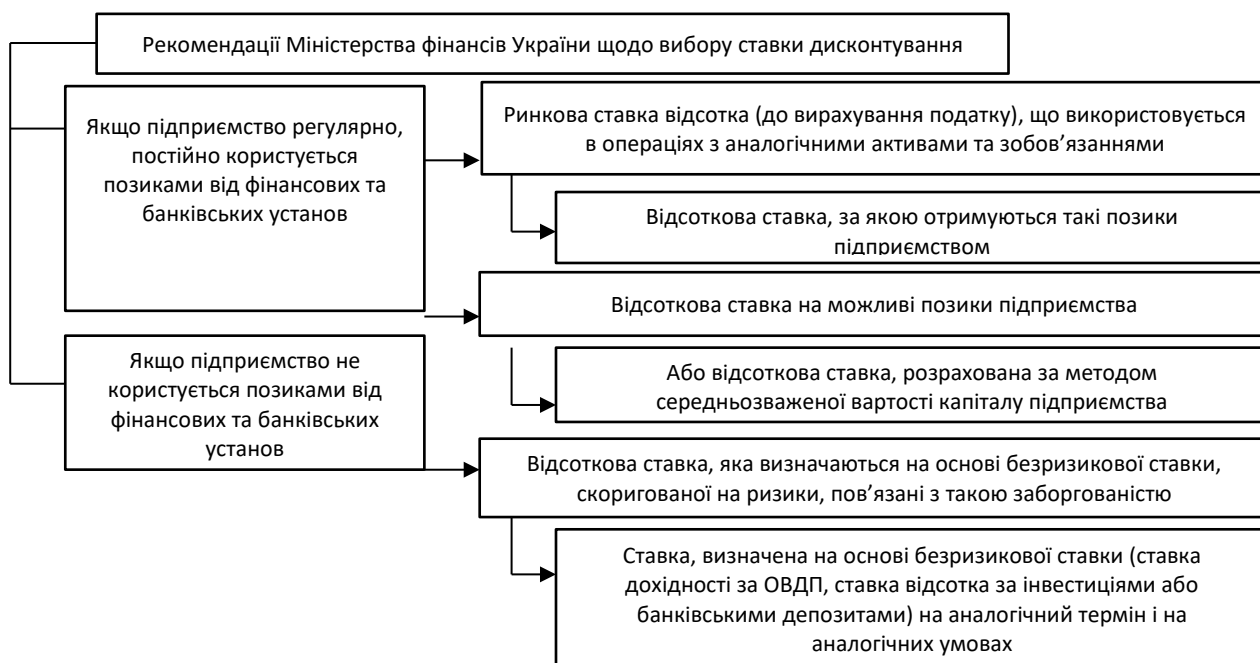

Рисунок 2 – Ставки дисконтування дебіторської заборгованості відповідно до рекомендацій Міністерства фінансів України

Джерело: розробка авторів за даними [11]

Як свідчать рекомендаційні листи та інформаційні повідомлення державних органів влади, є можливість права вибору ставки дисконтування, що надає законні підстави підприємству варіювати розміром втрат від зменшення вартості та розміром податкових різниць під час визначення податкових зобов'язань при нарахуванні податку на прибуток підприємства.

Розглянемо приклад вибору ставки дисконтування дебіторської заборгованості для ПрАТ «Миронівський завод з виготовлення круп і комбікормів», що актуалізоване наявністю у даного підприємства довгострокової дебіторської заборгованості в активі балансу [12, 13]. Для визначення ставки дисконтування визначимо дебіторську заборгованість терміном до 3 років, номіновану в українській гривні. Пріоритетною ставкою дисконтування дебіторської заборгованості за рекомендацією Міністерства фінансів України є ставка,

за якою отримуються позики підприємством. У випадку ПрАТ «Миронівський завод з виготовлення круп і комбікормів» кредити було отримано під 11,0% річних [12, 13], що суттєво відрізняється за розміром від інших альтернативних ставок дисконтування (рис. 3). Середня річна облікова ставка рефінансування НБУ становила 18,35% у 2019 р. та 7,89% у 2020 р. [14], дохідність ОВДП, номінованих у гривні, з терміном обігу до 3 років – 16,37% та 10,62%, відповідно [15]; відсоткова ставка за банківськими депозитами у національній валюті з терміном розміщення понад 2 років – 13,6% та 7,1% відповідно [16]; відсоткова ставка за банківськими кредитами у національній валюті з терміном погашення від 1 до 5 років – 19,7% та 15,7% відповідно [17]. Очікувана процентна ставка інфляції визначена Національним банком України на 2019-2021 рр. на рівні 5 відсотків [18].

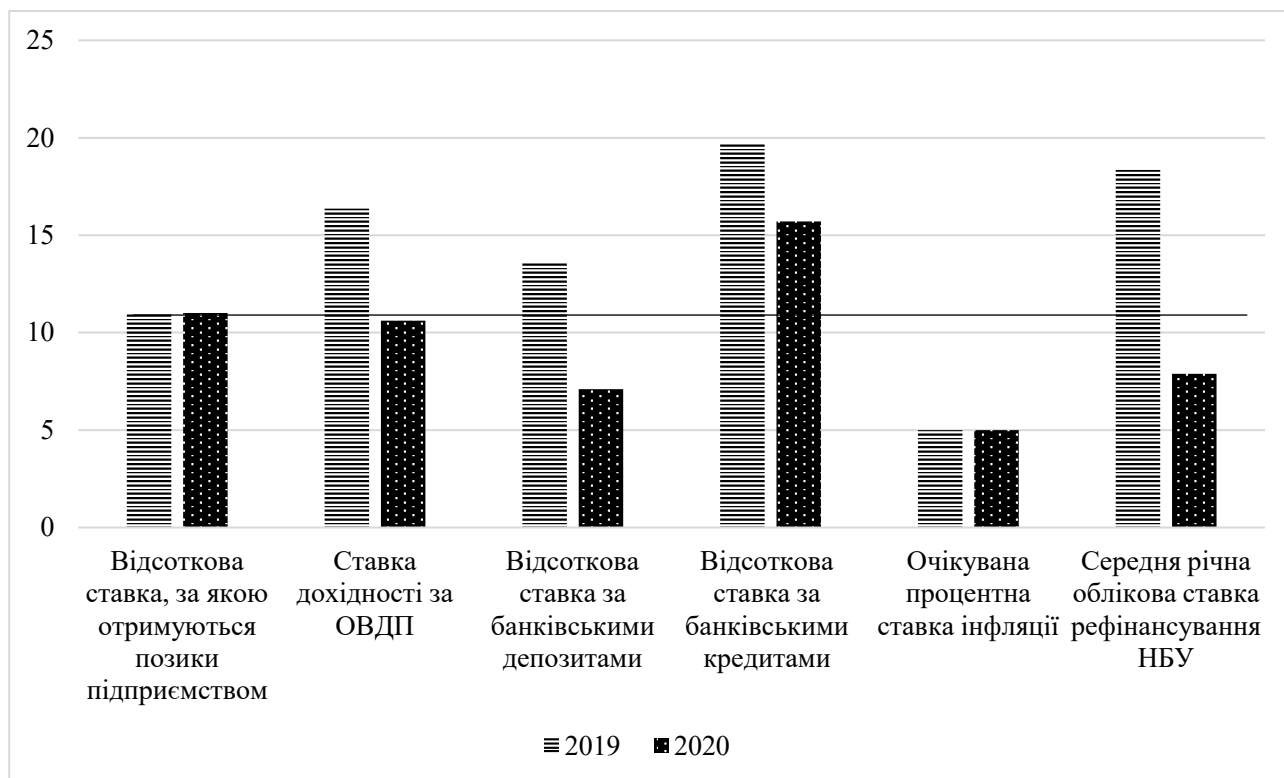

Рисунок 3 – Ставки дисконтування дебіторської заборгованості відповідно до рекомендацій Міністерства фінансів України у 2019-2020 рр.

Джерело: побудовано авторами за даними Національного банку України [14-18] та ПрАТ «Миронівський завод по виготовленню круп і комбікормів» [12, 13]

Враховуючи наведені дані можна зробити висновок, що відсоткова ставка, за якою отримувало кредити ПрАТ «Миронівський завод з виготовлення круп і комбікормів», відрізнялася суттєво від інших альтернативних видів відсоткових ставок за умови набуття відсотковою ставкою за банківськими кредитами максимального значення. У 2019 р. ставка дохідності за ОВДП, відсоткова ставка за банківськими депозитами, середня річна облікова ставка рефінансування НБУ були вищими за відсоткову ставку, за якою отримувало кредити ПрАТ «Миронівський завод з виготовлення круп і комбікормів», у 2020 р. – ситуація спостерігається зворотна.

Висновки. Дисконтування дебіторської заборгованості стало актуальним відповідно до Наказу Міністерства фінансів України «Про затвердження Змін до деяких нормативно-правових актів Міністерства фінансів України з бухгалтерського обліку» від 16.09.2019 р. № 379. Дисконтування дебіторської заборгованості у системі фінансового менеджменту підприємства слід розглядати як цілісну

систему, яка ґрунтується на принципах фінансового менеджменту та призначена для організації взаємодії об'єктів і суб'єктів дисконтування дебіторської заборгованості.

Логічна послідовність дисконтування дебіторської заборгованості у системі фінансового менеджменту підприємства передбачає реалізацію восьми етапів: I) визначення необхідності дисконтування дебіторської заборгованості; II) визначення організаційних аспектів дисконтування дебіторської заборгованості; III) вибір ставки дисконтування дебіторської заборгованості; IV) прийняття рішення про дисконтування дебіторської заборгованості та складання програми заходів із дисконтування дебіторської заборгованості; V) визначення планових показників дисконтування дебіторської заборгованості та інтегрування у систему фінансових планів і бюджетів підприємства; VI) виконання рішення про дисконтування дебіторської заборгованості; VII) контроль за виконанням рішення про дисконтування дебіторської заборгованості; VIII) аналіз та оцінювання результатів дисконтування дебіторської заборгованості

Література:

1. Про затвердження Змін до деяких нормативно-правових актів Міністерства фінансів України з бухгалтерського обліку : Наказ Міністерства фінансів України від 16.09.2019 р. № 379. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1065-19#Text> (дата звернення: 18.02.2021 р.).
2. Лень В. С., Гливенко В. В. Довгострокові дебіторська заборгованість та зобов'язання в обліку та звітності. *Облік і фінанси*. 2020. № 3. С. 30-40. DOI [https://doi.org/10.33146/2307-9878-2020-3\(89\)-30-40](https://doi.org/10.33146/2307-9878-2020-3(89)-30-40).
3. Турпак Т. Г., Бойко Н. В., Карлова І. О., Масалітіна В. В. Дисконтування дебіторської заборгованості у обліку та аналізі. *Ефективна економіка*. 2021. № 2. URL : <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8670> (дата звернення: 02.07.2021). DOI: 10.32702/2307-2105-2021.2.97.
4. Кравчук Т. В., Височина А. В. Аналіз методів розрахунку ставки дисконтування під час коректного відображення довгострокової дебіторської заборгованості за справедливою вартістю. *Східна Європа : економіка, бізнес та управління*. 2018. Вип. 5 (16). С. 258-261.
5. Трало І. М. Бухгалтерський облік та аналіз дисконтованої довгострокової дебіторської заборгованості : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.09 ; Держ. ун-т «Житомир. політехніка». Житомир, 2020. 20 с.
6. Фінансовий менеджмент : підруч. / [А. М. Поддєрьогін, Н. Д. Бабяк, М. Д. Білик та ін.] ; кер. кол. авт. і наук. ред. проф. А. М. Поддєрьогін. 2-ге вид., перероб. Київ : КНЕУ, 2017. 534 с.
7. Дебіторська заборгованість : Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 від 08.10.1999 р. N 237. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0725-99#Text> (дата звернення: 18.06.2021 р.).
8. Терещенко О. О. Ставка дисконтування у прийнятті фінансово-інвестиційних рішень. *Фінанси України*. 2010. № 9. С. 77-90.
9. Про перевірки окремих питань обліку дебіторської та кредиторської заборгованості : Лист Державної фіскальної служби України від 18.06.2018 р. № 18311/7/99-99-14-03-03-17. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1831872-18#Text> (дата звернення: 18.06.2021 р.).
10. Фінансові інвестиції : Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 12 від 26.04.2000 р. № 91. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/z0284-00#Text> (дата звернення: 18.06.2021 р.).
11. Щодо ставки дисконтування довгострокової дебіторської заборгованості та довгострокових зобов'язань : інформаційне повідомлення Міністерства фінансів України від 21.07.2020 р. URL : mof.gov.ua/storage/files/Інформаційне%20повідомлення_1.pdf (дата звернення: 18.06.2021 р.).
12. Регулярна інформація ПрАТ «Миронівський завод по виготовленню круп і комбікормів» за 2019 рік. URL : <https://stockmarket.gov.ua/cabinet/xml/show/47008> (дата звернення: 18.06.2021 р.).
13. Регулярна інформація ПрАТ «Миронівський завод по виготовленню круп і комбікормів» за 2020 рік. URL : <https://stockmarket.gov.ua/cabinet/xml/show/59787> (дата звернення: 18.06.2021 р.).
14. Процентні ставки рефінансування банків Національним банком України. URL : <https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-financial/data-sector-financial#1ms> (дата звернення: 18.06.2021 р.).
15. Дохідність ОВДП на первинному ринку. URL : <https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-financial/data-sector-financial#1ms> (дата звернення: 18.06.2021 р.).
16. Процентні ставки за новими депозитами нефінансових корпорацій у розрізі видів валют і строків погашення. URL : <https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-financial/data-sector-financial#1ms> (дата звернення: 18.06.2021 р.).
17. Процентні ставки за новими кредитами нефінансовим корпораціям у розрізі видів валют і строків погашення. URL : <https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-financial/data-sector-financial#1ms> (дата звернення: 18.06.2021 р.).
18. Національний банк зберіг прогноз інфляції на 2019-2021 роки і поліпшив оцінку зростання економіки. URL : <https://bank.gov.ua/ua/news/all/natsionalniy-bank-zberig-prognoz-inflyatsiyi-na-2019-2021-roki-i-polipshiv-otsinku-zrostannya-ekonomiki> (дата звернення: 18.06.2021 р.).

References:

1. Ministry of Finance of Ukraine (2019). On approval of Amendments to certain normative legal acts of the Ministry of Finance of Ukraine on accounting. (Order No. 379, September 16). Retrieved from : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1065-19#Text> [in Ukrainian].
2. Len, V. S. & Hlyvenko, V. V. (2020). Long-term receivables and liabilities in accounting and reporting. *Oblik i finansy*, 3, 30-40 doi: [https://doi.org/10.33146/2307-9878-2020-3\(89\)-30-40](https://doi.org/10.33146/2307-9878-2020-3(89)-30-40) [in Ukrainian].
3. Turpak, T., Boiko, N., Karlova, I. & Masalitina, V. (2021). Discounting of receivables in accounting and analysis. *Efektivna ekonomika*, 2. Retrieved from : <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8670> doi: 10.32702/2307-2105-2021.2.97 [in Ukrainian].
4. Kravchuk, T. V. & Vysochyna, A. V. (2018). Analysis of methods for calculating the discount rate when correctly reflecting long-term receivables at fair value. *Skhidna Yevropa: ekonomika, biznes ta upravlinnia*, 5, 258-261 [in Ukrainian].
5. Tralo, I. (2020). Accounting and analysis of discounted long-term receivables (Ph.D. Thesis). Accounting, analysis and audit, Zhytomyr Polytechnic State University [in Ukrainian].
6. Poddierohin, A. M., Babiak, N. D. & Bilyk, M. D. (2017). Finansovyi menedzhment. Kyiv : KNEU [in Ukrainian].
7. Ministry of Finance of Ukraine (1999). Regulation (Standard) of accounting 10 Receivables. (Order No. 237, October 08). Retrieved from : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0725-99#Text> [in Ukrainian].
8. Tereshchenko, O. O. (2010). Discount rate in making financial and investment decisions. *Finansy Ukrainy*, 9, 77-99 [in Ukrainian].
9. State Fiscal Service of Ukraine (2018). On inspections of certain issues of accounting for receivables and payables. (Letter No. 18311/7/99-99-14-03-03-17, June 18). Retrieved from : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1831872-18#Text> [in Ukrainian].
10. Ministry of Finance of Ukraine (2000). Regulation (Standard) of accounting 12 "Financial investments". (Order No. 91, April 26). Retrieved from : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/z0284-00#Text> [in Ukrainian].
11. Ministry of Finance of Ukraine (2020). Regarding the discount rate of long-term receivables and long-term liabilities. (Information message, July 21). Retrieved from : mof.gov.ua/storage/files/Інформаційне%20повідомлення_1.pdf [in Ukrainian].

12. Stockmarket. Regular information of PrJSC "Myronivsky Plant for Manufacturing Groats and Feeds", 2019. Retrieved from : <https://stockmarket.gov.ua/cabinet/xml/show/47008> [in Ukrainian].
13. Stockmarket. Regular information of PrJSC "Myronivsky Plant for Manufacturing Groats and Feeds", 2020. Retrieved from : <https://stockmarket.gov.ua/cabinet/xml/show/59787> [in Ukrainian].
14. National Bank of Ukraine. Interest rates on bank refinancing by the National Bank of Ukraine.. Retrieved from <https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-financial/data-sector-financial#1ms> [in Ukrainian].
15. National Bank of Ukraine. Sovereign bond yields. Retrieved from : <https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-financial/data-sector-financial#1ms> [in Ukrainian].
16. National Bank of Ukraine. Interest rates on new deposits of non-financial corporations in terms of types of currencies and maturities. Retrieved from : <https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-financial/data-sector-financial#1ms> [in Ukrainian].
17. National Bank of Ukraine. Interest rates on new loans to non-financial corporations in terms of currencies and maturities. Retrieved from : <https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-financial/data-sector-financial#1ms> [in Ukrainian].
18. National Bank of Ukraine. The National Bank maintained the inflation forecast for 2019-2021 and improved the assessment of economic growth. Retrieved from : <https://bank.gov.ua/ua/news/all/natsionalniy-bank-zberig-prognoz-inflyatsiyi-na-2019-2021-roki-i-polipshiv-otsinku-zrostantnya-ekonomiki> [in Ukrainian].

Ця робота ліцензована Creative Commons Attribution 4.0 International License